orghe ridică ochii în sus şi întâlnind pe ai bătrânului plini de blândeţe, luă curagiu şi zise:

— „Mi-ai zis, milostive boierule, că de ce nu intru în vreo curte de boier ca să mă pricopsesc; dar mai deunăzi am ieşit dintr'o curte boierească în care am slujit cinci ani de zile şi în loc de pricopseală m'a dat pe poartă afară cu urgie!"

— „Şi cine este acel nemilostiv şi fără omenie boier?"

— „Este Postelnicul Andronache Tuzluc, cel mai de aproape al lui Vodă-Caragea".

La numele acesta, fruntea bătrânului boier luă o expresiune de nemulţumire; dar cu toate acestea el mai în urmă adăogă:

— „Se vede că nu-l ascultai, că, de! voi, tinerii, sunteţi cu minţile cam sburătoare".

— „L-am iubit, boierule, ca pe un părinte, şi m'am supus lui ca lui Dumnezeu!"

— „Ei bine, pentruce dar te-a gonit cu atâta asprime?"

— „Pentrucă am voit să-l scap dela pierdere!"

— „Şi din ce primejdie voiai să-l scapi?"

— „Voiam să-i scap averea din ghiarele unor tâlhari, cari îl înşală, îl sărăcesc şi îl necinstesc!"

— „Ia spune-mi cum te chiamă?"

— „Mă numesc Gheorghe, boierule!"

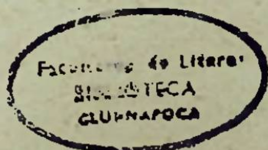
— „Ascultă-mă, Gheorghiţă", zise boierul privindu-l tot cu mai mult interes, „voieşti să intri în slujba mea?"

— „Mai întâi să binevoiţi a-mi spune cine sunteţi şi voiu vedeà".

— „Eu, fătul meu, sunt banul C***, şi fii pe pace că nu te voi răsplăti ca Postelnicul!"

— „Primesc cu toată inima, milostivul meu stăpân!"

— „Eu nu te voi întrebuinţà în slujba de vătaf, ci te voi numì grămătic al meu, căci îmi trebuià

un asemenea slujbaş şi nu ştiu de ce mi s'a părut mie că vei fi bun şi vrednic".

— „Bunătatea ce arătaţi către mine, mă face să-mi pierz minţile. Pronia cerească v'a împins să-mi tindeţi mână de ajutor", răspunse tânărul cu ochii plini de lacrimi de recunoştinţă şi luând cu înfocare şi respect mâna bătrânului boier spre a o săruta.

— „„Să lăsăm acestea la o parte; ia arată-mi să-ţi văz condeiul[237])".

Gheorghe luă o coală de hârtie şi se puse a scrie acea scrisoare complicată, care prin trăsuri fine şi rotunzite, superpuneà în două şi trei caturi diferitele litere ale unui cuvânt, în cât ochiul trebuià să fie deprins spre a descifrà acel tainic şi măiestrit dedal[238]).

— „Foarte bine, aferim! Acum pune-ţi călimările la brâu şi vino după mine!"

Ei ieşiră împreună din palatul Vistieriei şi se duseră la casa Banului. Nu erà aceasta întâia dată, când bunul boier şi mai toţi boierii români luau în curţile lor tineri fără protecţie şi le înlesniau mijloacele de a-şi face, prin munca şi meritele lor, o carieră în lumea aceia unde favoarea şi banii făceau totul.

Două luni fură de ajuns lui Gheorghe ca să-şi arate capacitatea şi onestitatea sa, iar Banului ca să preţuiască aceste rare şi nestimate calităţi.

Aceasta se dovedì mai ales într'o zi, când Banul chemă pe Gheorghe şi-i zise:

— „Arhon grămătice; ia acest pitac domnesc şi te du de-l dă în mâna lui Vel-Vistier!"

Gheorghe se duse la Vistierie şi dete pitacul în

237. «Arată-mi cum scrii?». (N. A.).

238. Labirint; după numele lui Dedal, arhitect grec, care construi labirintul din Creta şi din care putu să scape numai cu ajutorul unor aripi ce-şi fabricase.

mâna Vistierului, dar cât de mare fu mirarea lui, când auzì pe Vistier zicându-i că este orânduit Sameş la casa lefilor şi recomandându-l amploiaţilor de faţă cu cele mai lăudăroase cuvinte.

El făcù mătanie până la pământ şi sărută mâna Vistierului; apoi întorcându-se la Banul, îi făcu şi lui cuvenitele mulţumiri şi se aşeză în slujbă. Ocupaţiunea lui cea mai mare erà de a îngrijì ca, serviciul ce i se încredinţase, să-l îndeplinească cu conştiinţă şi să-l înbunătăţească pe cât iertau legile depe atunci; dar această ocupaţiune nu-l împiedicà de a-şi împlinì cu exactitate datoriile de serviciu şi de recunoştinţă către Banul C., protectorul său.

Osebit de aceste calităţi, el erà respectuos către cei mai mari decât dânsul, fără a-i linguşì; iar către cei mai mici, bun şi amabil, fără a întrebuinţà acea popularitate trivială, care în zilele noastre deprinde pe atâţi oameni slabi de minte a fi impertinenţi, sub cuvânt că sunt independenţi.

Nu trecù mult şi aceste daruri fireşti, acest zel la serviciu ale tânărului sameş ajunseră până la auzul Domnitorului, care voind a se arătà că protege meritul şi virtutea, — Domnitorii au câte odată asemenea slăbiciuni! — onoră pe Gheorghe cu rangul de Medelnicer, pe care mai în urmă-l schimbă treptat până la cel de Serdar; astfel dar, junele funcţionar realiză în scurt timp o fortună pe care o invidiau chiar feciorii de boieri.

Toţi amicii binelui se bucurau de progresele ce el făceà; Banul C. însă împingeà bucuria până la un fel de pasiune. Conversaţiile ce ţineà cu prietenii săi, mai totdeauna aveau de subiect meritele ce din zi în zi dobândea Gheorghe, prin activitatea cu care îşi serveà ţara sa. Casa şi masa Banului erau puse la dispoziţiunea protegiatului

său, carele, spre a-și arătà marea sa recunoștință către bătrânul boier, îl iubeà și se supuneà lui până la sacrificiu.

Aceste onoruri ce pe toată ziua se repetau în casa Banului, nu rămaseră neobservate de juna Maria. Ea începu să se ocupe cu nevinovăție de omul acela despre care se ziceau atâtea lucruri bune și frumoase; și atențiunea ce dete favoritului tătâne-său, o făcu curând să descopere într'însul tot ce poate să insufle simțiri dulci și atrăgătoare. Bunătatea inimii sale se vedeà scrisă pe figura-i francă și plăcută; blândețea ochilor săi făcură adeseori pe juna fecioară să se turbure; iar junele nu putù rămânea nesimțitor la aceste semne ale unui amor născând.

Dar atunci pacea își luă sborul din inima Mariei și din a lui Gheorghe; mica familiaritate ce se formase între dânșii din relațiunile casnice, începu să dispară; ei evitau întâlnirile, dar când întâmplarea îi puneà pe unul în fața celuilalt, o confuziune neînțeleasă îi dominà pe amândoi, încât nu știau ce să facă și cum să iasă din acea situațiune nedomerită. Multe nopți trecură fără ca somnul să poată închide ochii junei copile; cât despre Gheorghe, lucrul mergeà mai bine, căci el, deși o iubeà cu focul primului amor, dar ocupațiunile lui cele multe și variate, îl făceau să uite câteva ore din zi suferințele pasiunii sale celei fără speranță; pe dată însă ce se apropià de locuința Banului, inima lui începeà să simță chinurile arzătoare ale unui amor, care deveneà cu atât mai puternic, cu cât el prezintà mai puține probabilități de un rezultat fericit.

Locul de predilecțiune al lui Gheorghe erà chioșcul din grădină; într'însul își țineà el cărțile de citit și hârtiile sale. Pe dată ce se sculà dela masă și își terminà datoriile sale către Banul, se

suià în chioşc şi rămâneà acolo meditând asupra tristei sale poziţiuni. De multe ori focul amorului îl aduceà până la nesocotitul proiect de a furà pe juna Maria şi a se ascunde cu dânsa în vreo parte mai puţin cunoscută a ţării. Dar aceste rătăciri copilăreşti dispăreau înaintea simţului de onoare şi datorie. — „„Ei bine", ziceà el, „să fac această faptă osândită de bunele obiceiuri; dar ce va zice lumea, când va aflà că un om gonit de nenorocire a fost ajutat şi căpătuit de un boier cu inima milostivă; iar el, drept mulţumire, i-a pătat perii cei albi şi l-a omorît fără vreme? Nu! Nu voi săvârşì această nelegiuire! Voi fugì cât se va puteà mai mult de întâlnirile mele cu Maria şi dacă nu voi puteà să sugrum în mine această patimă, voi părăsì casa făcătorului meu de bine şi mă voi duce unde mă va îndemnà Dumnezeu"...

Maria, pătrunsă de nevinovata sa iubire, simţeà o mare plăcere a urmărì pe Gheorghe cu ochii şi cu imaginaţia ei; după ce el plecà la Visterie, ea se suià în chioşc şi priveà cu mare interes locul unde şedeà el, cărţile pe care citeà şi în fine orice obiect pe care îl atingeà el.

Intr'o zi, pe când se aflà ea în chioşc cu femeile sale, o mică suflare de vânt risipì vreo câteva hârtii de ale lui Gheorghe; Maria se repezì să le adune, dar mâna ei se oprì fără voie pe o hârtie de Veneţia cu marginile poleite, pe care erau scrise versurile acestea:

„Sus, pe cer, sunt multe stele;
„Câmpu-i plin de floricele;
„Dar nici una dintre ele
„Nu-i ca chipul puicii mele!"

Maria, citindu-le, se simţì transportată de bucurie şi strângând hârtia, o bagă în buzunarul

fermenelii. După câteva ore, rămâind singură, ea recitì de mai multe ori acele versuri şi îşi plăzmui o mulţime de închipuiri frumoase, a căror concluziune fu convingerea temeinică că versurile erau scrise pentru dânsa şi că Gheorghe o iubeşte. Singura ideie ce o turburà erà că nu se credeà aşa de frumoasă precum o descrise Gheorghe în versurile sale. Modestia ei nu-i permiteà să creadă că este mai frumoasă decât stelele cerului şi florile pământului; cu toate acestea, amorul propriu şi cochetăria, aceste viciuri ce le posedă până la un oarecare grad chiar femeile cele mai oneste, făcù pe noua noastră Ero[239]), să-şi îndrepteze paşii către oglindă, unde după ce schimbă de mai multe ori veştmintele şi se privì într'însa zâmbind şi gesticulând, se retrasc plină de speranţă că poate fi iubită de frumosul ei Leandru.

Banul, preocupat de grijile casei şi de neputinţa bătrâneţelor, rămase mult timp în neştiinţă despre naşterea şi creşterea cea repede a acestui amor. Dar stângăcia înamoraţilor şi mai cu seamă întristarea ce se vedeà pe faţa Mariei, când lipseà Gheorghe de lângă dânsa, deşteptară oarecum bănuielele bătrânului. El, însă, ca om înţelept ce erà, rămase în oarecare aşteptare, până ce timpul şi împrejurările îi va dictà măsurile ce urmà să ia şi se îngrijì numai de a chemà pe o femeie bătrână, credincioasă a casei, şi a-i ordonà ca să privegheze pe fată de aproape.

Pe cât timp amorul acestor juni rămase în periodul suspinelor, al privirilor melancolice, al nălucirilor fantastice şi al viselor de aur nerealizabile, ei putură să-l ascunză de privirile oamenilor; dar toţi ştim că această pasiune este teribilă;

---

239. Hero, preoteasa Venerii, iubită de Leandru, se ucise aflând de moartea iubitului său.

este întocmai ca un vulcan, în a căruia inimă geme balaurul de foc şi de văpaie, care se luptă neîncetat cu stâncile ce-l acoperă şi care spărgându-le, în fine, se revarsă cu flăcări şi cu unde mistuitoare peste tot ce-l împresoară.

Erà o zi frumoasă de toamnă. Banul, împreună cu Gheorghe, se dusese la biserică. Maria, după ce îşi făcù rugăciunile dimineţii, intră în grădină, ca să se plimbe cu două din femeile sale. Faţa ei erà pălită ca unei flori bătută de vântul iernii. Ochii ei cei negri şi plini de viaţă altădată, erau acum stinşi de veghere şi de lacrimi. Ea străbăteà aleele cufundată în visurile inimii, şi câte o odată se opreà în loc şi priveà grupele de iasomii şi viţele ce se încolăceau pe arbori, formând figuri fantastice şi graţioase. Femeile, observând starea în care se aflà copila şi nevoind să-i turbure gândurile, rămaseră mai în urmă şi schimbară între dânsele vorbele următoare:

— „Ai! ce zici tu, Stanco! Mie mi se pare că cuconiţa are *zmeu?*[240]) Nu vezi tu că slăbeşte din zi în zi?... A ajuns ca o scândură".

— „Ce spui tu, fă nebuno? Nu are nici zmeu, nici lipitură".

— „Ce are dar?"

— „I-a căzut dragostea pe grămaticul cuconului. Asta e totul!"

— „Ce spui tu, fă? Pe cuconul Gheorghe? Da ştie să aleagă... Nu e proastă fetiţa".

— „Aşa e, precum zici; dar să vedem, boierul o s'o dea după dânsul?"

— „Da de ce să n'o dea? Ce are cuconul Gheorghe? Nu e frumos? Nu e pricopsit? Auzi colo!"

Conversaţia lor se întrerupse prin venirea Banului dela biserică.

240. In medicina populară: un fel de boală, numită şi sburător. Motivul l'a împrumutat şi Eliade în cunoscuta lui poezie: «Sburătorul».

Maria, cum văzù pe tatăl său intrând în grădină, își compuse oarecum fizionomia și-i sărută mâna cu respect; după aceia, ea dete ordin să aducă cafeaua și dulceața în chioșc.

In timpul acesta, bătrânul suià cu gravitate scările chioșcului urmat de Gheorghe și de serdarul D***, amicul său de casă.

Femeile aduseră tăvile cu dulceață și cafea și deteră tuturor, începând dela Banul; apoi se duseră, ca să dea loc ciubucciilor, să-și facă și ei marafetul lor.

Cât ținu această ceremonie, Gheorghe și Maria își aruncau din timp în timp câte o căutătură de amor cu așa de puțină îngrijire, încât Banul băgă de seamă și se convinse de fatalul adevăr, pe care mult timp îl crezuse mai mult o chimeră a sa și, ca să nu surprinză cineva turburarea ce-i pricinuise acea descoperire, el părăsì chioșcul urmat de Serdarul D*** și de fie-sa.

Gheorghe înțelese totul și îngălbenì ca ceara. Pus acum în luptă cu amorul și datoria, el căută termenul de mijloc, ca să iasă din această teribilă pozițiune; a mai rămâneà în casa făcătorului său de bine, îi erà cu neputință, căci peste puțin ar fi devenit ingrat; a o părăsì erà pentru dânsul o lovire fatală, căci nu ar fi mai putut să vază pe Maria, soarele vieții sale, și ar fi zdrobit toate speranțele unui viitor splendid ce abia se deschisese dinainte-i.

Nefericitul june se luptă mult timp cu ideile acestea; dar, în sfârșit, se hotărî a face sacrificiul cerut de onoare și de recunoștință. Luă hârtie și condei și scrise Banului această scrisoare:

„Blagorodnice și de bun neam al meu stăpân și binefăcător!"

„Când vei citì această umilită scrisoare, vei

ştii că prea plecata domniei tale slugă a părăsit curtea domniei tale, ca să nu plătească cu rău facerile de bine ce ai revărsat asupră-i. Milostive stăpâne! sunt în această lume deşartă, nenorociri cari doboară pe omul cel mai tare. Intr'o nenorocire ca aceasta am căzut şi eu, nemernicul; şi ca să nu ajung a mâncà cu nevrednicie pâinea domniei tale, iată, mă depărtez curat şi nepătat de nici o nelegiuire. Singura rugăciune ce cutez a-ţi face, este să nu blestemi pomenirea mea, căci sunt nevinovat."

Prea plecată şi umilită slugă a domniei-tale
Gheorghe Sărdarul

După ce strânse şi pecetlui scrisoarea, chemă pe un fecior de-i aduse o căruţă, pe care o oprì la portiţa din dos a grădinii, ca să nu afle nimeni ceeace voia să facă; îşi cără apoi bagajul şi până a nu părăsì casa Banului, dete scrisoarea în mâna slugei, zicându-i:

— „Când mă va chemà boierul, să-i dai această scrisoare".

Gheorghe ieşì din curtea Banului, coprins de întristare; iar când ajunse la o mică distanţă, privì înapoi, şi zărind chioşcul acela unde petrecuse cele mai frumoase zile ale vieţei sale, ochii lui se umplură de lacrimi.

Să venim iarăşi la Banul.

Nefericitul bătrân, trăznit ca de fulger de neaşteptata şi fatala încredinţare ce dobândise, se închise în camera sa, unde petrecu toată ziua, fără să ia nimic spre restabilirea sănătăţii sale ruinate de suferinţe. Către seară, el intră în grădină cu scop de a chemà pe Gheorghe şi a-l dojenì pentru marea lui cutezare. Nerăbdător de a aflà până la ce grad se ridicà nenorocirea sa,

poruncì să-i cheme numai decât pe ingrat. Cât de mare fu însă mirarea lui, când îi spuse sluga, că Gheorghe a părăsit curtea, lăsându-i o scrisoare. Luă scrisoarea, o cetì de mai multe ori şi apoi, ridicând ochii către cer, zise cu entuziasm: — Ce suflet îngeresc, ce suflet mare, Dumnezeule! Dar cu toate acestea, ce pot face la o asemenea întâmplare?... Fata îl iubeşte; el o iubeşte pe dânsa; nu-mi rămâne alta de făcut decât să chem preotul să-i cunune... Dar bine!... Ce o să zică boierimea cea mare a ţării?... Băiatul e înţelept, e procopsit, are inimă bună, dar este ieşit din prostime; lumea o să afle aceasta şi o să mă fac de râsul Grecilor lui Caragea; pare că auz de acum pe acei clevetitori zicând: *„Ama cap şi la Banul! Mai dăunăzi nu voi să dea pe fie-sa după Postelnicul Andronache, boier simandicos şi om al lui Caragea şi acum o dă slugii acelui boier!"* Cum voi astupà eu gura lumii, pe care numai negrul pământ o astupă? Dar nu! Ce-mi pasă! Voiu da pe fie-mea lui Gheorghe şi când mă va întrebà cineva îi voi răspunde: *Gheorghe e om cinstit şi drept şi boieria lui nu i-a dat-o nici averile câştigate din asuprirea săracilor, nici linguşirea!...* Noi n'avem boieri de moştenire ca alte neamuri străine de prin Europa. Letopiseţele noastre şi arhondologia[241]) ne arată curat că Ştefan Vodă, Mihai Vodă şi alţi domni moldoveni şi români au boierit, pe câmpul de bătaie, pe mai mulţi opincari cu inima de boieri; de ce dar să nu dau pe fie-mea lui Gheorghe, care şi-a câştigat mica lui boierie prin muncă şi isteţimea minţii sale?"...

Banul, luat de vârtejul acestor idei liberale şi umanitare, trimise să cheme pe Gheorghe; dar el plecase cu două ore mai înainte la Moldova,

---

241 Nobleţă ierarhică; condica boierilor.

unde credeà că va găsì, de nu o alinare durerilor ce-l consumau, cel puţin un refugiu în contra relei ispite.

CAPITOLUL XIX.

Avertismentele.

Unul dintre regii Ispaniei, ridicându-se la demnitatea de împărat al Sacrului Imperiu[242], nu mai puteà sărmanul om nici să mănânce, nici să doarmă în pace din pricina poeţilor, cari îl zdrobiseră sub povara odelor şi a sonetelor ce neîncetat îi prezintau; căci, să nu fie cu supărare, această tagmă de literaţi — pe care Platon[243] a dat-o afară din republica sa — dela începutul lumii şi până în ziua de astăzi, a fost cam linguşitoare şi vanitoasă.

Intr'o zi, nefericitul împărat se plimbà prin frumoasele grădini ale Escurialului[244], preocupat de grijile imperiului; dar tocmai când se pregăteà, bietul creştin, să mulţumească lui Dumnezeu, că l-a scăpat cel puţin de poeţi, deodată se înfăţişă înainte-i un individ uscat ca un schelet şi cu mustăţile şi sabia mai mari decât ale vestitului Cid[245].

Nu trebuì multă pricepere împăratului spre a cunoaşte cu cine are a face, căci schimonositul individ purtà vestmântul de licenţiat în litere, fericire ce sărmanii regi din zilele noastre nu o mai au.

---

242. Imperiul german, numit şi al romanilor. (N. A.).
243. Cel mai ilustru dintre filozofii antichităţii, discipolul lui Socrate şi maestrul lui Aristotel; îşi expuse doctrina sa idealistă în dialoguri, dintre cari cele mai importante sunt; Phedru, Phedon şi Republica.
244. Palatul regilor Ispaniei. (N. A.).
245. Un erou ispaniol. (N. A.).

Complimentele cele ridicole şi retorica cea afectată cu care poetul nostru citì compoziţia sa, aduseră ilaritatea pe faţa împăratului, şi-i dete curaj să asculte peste cinci sute de exametri latini, furaţi negreşit din poeţii Cezarilor.

După ce poetul se ridică dela pământ plin de praf, căci îşi citise oda în genunchi, numai ca să arate că poeţii nu sunt de loc linguşitori, strânse pergamentul şi îl dete împăratului, zicându-i:— „Sire! primeşte această poemă care cutez a vă încredinţà, că este ieşită din propria mea inteligenţă". Regele aţintì ochii asupra poetului, şi văzând vestmintele lui cele sfâşiate şi unsuroase, scoase o pungă plină cu pistoli de aur [246]), şi punând-o în mâna literatului, zise cu zâmbet comic:

— „Primeşte, domnule licenţiat, această pungă, şi află dela mine că totul este vechiu în lumea aceasta".

Ne servirăm de această mică istorioară, ca să arătăm lectorilor noştri, că avertismentele nu sunt o invenţiune a guvernelor constituţionale, ci din contră, ele sunt venite pe pământ mai deodată cu omul.

Să deschidem cărţile religiunilor antice, şi vom vedeà pe stăpânitorul Cerului trimiţând la avertismente şi expediindu-le la adresa lor cu mai multă iuţeală decât registratorii dela Ministerul din lăuntru. Printr'unul vesteşte pe primul om să iasă din paradis, căci mâncase din pomul inteligenţei în contra avertismentului ce i se dedese. Prin altul vesteşte pe patriarchul Orfeu sau Lot, să iasă din Sodoma, căci voià s'o arză, pentru că locuitorii ei nu numai că nu voiseră să ia în consideraţiune avertismentele ce le trimeteà, dar cercaseră a desonorà pe îngerii ce le aduceau a-

246. Monedă ispanică. (N. A.).

cele avertismente. Printr'un al treilea avertisment stăpânul universului vesteşte pe *Deucalion* sau *Noe*, că o să înece pământul; şi îi ordonă să facă o corabie de trei sute de coţi în lungime şi de cincizeci în lăţime, în care să intre el împreună cu familia sa cea foarte numeroasă, luând cu dânsul câte şeapte perechi din vieţuitoarele cele curate şi câte două din cele necurate, spre a servi la crearea unei lumi nouă, fără să le pese cât de puţin autorilor cosmogoniei, de *Buffon, Lineu* şi *Cuvier*, cari ne arată peste o sută treizeci de mii de: patrupede, pasări, insecte şi reptile, pentru a căror conservare în număr îndoit şi înşeptit, s'ar cere negreşit o flotilă compusă din câteva corăbii de linie şi fregate.

Pogorîndu-ne din cer pe pământ, găsim că avertismentele au jucat şi joacă un mare rol în trebile omenirii. Astfel dar, Sultan Mahmud, marele stăpânitor al celor credincioşi şi necredincioşi, aflase din oarecare avertismente secrete, că principele Caragea se apucase la bătrâneţe să înveţe muzica vocală şi că-i plăceà foarte mult să cânte:

„*φίλοι μυ συμπατριῶται*“ [247])

şi

„*δεῦτε παῖδες τῶν Ἑλλήνων*“ [248])

vestitele *peane* [249]) ale Eteriei greceşti, şi fiindcă aceste cântece începuse a supărà înaltele urechi ale marelui Senior, escità dorinţa lui de a aveà cu orice preţ capul muzicantului domnitor; cât despre corp nu făceà nici o dificultate;

---

247. «Scumpii mei compatrioţi».
248. «Haideţi, copii ai Elenilor»..
249. Imnuri răsboinice.

puteà să rămână în Bucureşti sau or unde ar fi dorit principele.

Spre acest sfârşit dar, se începu mai întâi o corespondenţă între Sultanul şi Principele, şi alta între acest din urmă cu amicii săi din Constantinopole. Văzând însă Turcul că nu iese la socoteală cu avertismentele, începu, după obiceiul turcesc, din acei timpi, a trimite la: *capugii, peşchegii şi imbrohori*[250]) împărăteşti ca să-i ceară capul.

Prinţul însă, aveà un cap foarte frumos, şi o barbă atât de poetică şi delicioasă, încât cel mai sfânt dintre toţi sfinţii patriarhi şi-ar fi dat fericirea raiului, numai ca să o poată purtà câteva zile lipită de fălcile sale cele prea sfinţite. Nu-i veneà dar neted bietului Caragea, să trimită capul Sultanului, şi ca să scape de supărări, făceà nevăzuţi pe toţi trimişii împărăteşti, strângând tot într'un timp avuţii însemnate, ca să o ia la sănătoasa, când îi va venì bine.

Aceste simptome, ce prevesteau o mare criză politică, nu rămaseră mult timp ascunse minţii cei agere a postelnicului Andronache şi a lui Păturică. De aceia, amândoi se sileau a strânge bani cu orice preţ, ca să se poată luptà în contra nenorocirilor ce puteau să-i ajungă prin căderea protectorului lor.

In timp dar de câteva luni, iscusitul Păturică făcu o mulţime de ispravnici şi judecători, schimbă câţiva egumeni, stăruì să nu se depărteze din funcţiune un episcop ce abuzase foarte mult de datoriile sale, fără a mai numì: *zapcilâcurile, polcovniciile de poteră* şi *căpităniile de judeţ*, care îi deteră şi ele un câştig bunicel.

Să nu pierdem din vedere, că două părţi din aceste hrăpiri le luà Păturică, şi numai a treia

---

250. Demnitari ai împărăţiei otomane.

parte o da fanariotului, din care mai luà şi un bun *bacşiş,* însoţit de *câţiva aferim* şi *bravo.*

Trecuse un an de zile de când Păturică devenise confident al stăpânului său şi, prin isteţimea şi însinuările sale, realizase o stare bunicică, pe care o aveà trecută într'un catastif de care nu se despărţeà niciodată.

Intr'o seară, el se aflà singur în odaia sa şi se plimbà cu paşii rari, învârtind pe degete nişte mătănii de chihlibar, ca să gonească mulţimea gândurilor ce-l preocupau. Faţa lui palidă şi ameninţătoare lăsà să se vadă suferinţa morală de care sunt chinuiţi toţi aceia ce se îmbogăţesc prin fapte ruşinoase.

In fine, el se oprì în loc, şi după ce se mai gândì puţin zise: — „Este cu neputinţă! Costea Chioru, deşi este cel mai mârşav şi mai calpuzan[251]) dintre toţi Grecii din ţara românească, dar ce-mi pasă!... El nu va puteà să-mi mănânce moşia, căci am înscrisul lui care dă pe faţă că moşia Postelnicului, pe care a cumpărat-o dela *Sultan mezat,* este a mea şi el nu este decât un vechil pus din parte-mi, ca să nu zică lumea că cumpăr moşiile stăpânului meu cu bani furaţi dela dânsul. Să vedem acuma la ce sumă se ridică micul meu capitălaş. Să punem mai întâi moşia Răsucita, care până astăzi a fost a prea iubitului meu stăpân, iar de mâne încolo va fi a prea supusei sale slugi; al doilea, am o sută pungi de bani la Baron Sachelarie şi alţi atâţia la Căminarul Polizache, cu dobânda cinci la pungă; al treilea am două vii în Valea Călugărească. Toate acestea aduc pe an un venit de lei şasezeci de mii. Bravo, Dinule! Bravo, băiete! Aşa este într'adevăr, dar sunt o slugă, o slugă bo-

---

251. Inşelător; nemernic.

iarească, meseria cea mai umilitoare din toate meseriile țării".

„Tot omul este stăpân pe voința și pe gusturile sale: plugarul, după ce asudă toată ziua lucrând pământul, seara se întoarce la umilita lui colibă cântând și găsește lângă femeea și copiii săi răsplătirea ostenelilor sale; neguțătorul, mulțumit de micul său câștig, cum apune soarele își închide prăvălia, și dându-se cu încredere în brațele desfătării este fericit; numai noi, ciocoii de prin curțile boierești, suntem ursiți la cea mai aspră robie. Noi nu trăim decât ca să ducem înainte blestemul lui Cain, ucigătorul de frate, tremurând la glasul stăpânilor noștri, precum tremurà el, când auzeà glasul lui Dumnezeu strigându-i:

— „Caine, ce-ai făcut pe fratele tău?"

— „De ce folos ne sunt nouă mâncările cele bune, când nu le putem gustà în liniște? Ce prețuește o casă bine încălzită și un pat moale și frumos, când noi dormim pe picioare ca pelicanii, sau cu ochii deschiși ca iepurii, spre a fi gata la poruncile stăpânilor noștri în orice ceas al nopții!... Dar astă viață plină de chinuri va încetà odată! Moșia cea mare a Grecului am înghițit-o și nu m'am înecat". „Viile din Valea Călugărească i le-am hrăpit fără cea mai mică greutate; au rămas acum cele două moșii din Buzău și casele; bun e Dumnezeu și pentru dânsele, și atunci voi lăsà pe fanariot cu punga mai ușurică decât a unui *nefer* de Spătărie, și cu sufletul încărcat cu blestemele săracilor, din ale cărora sudori și-a strâns acele bogății".

După ce Păturică termină această filozofie ciocoiască, scrise un răvaș și îl trimise lui Costea Chioru.

CAPITOLUL XX.

Teatrul în Ţara Românească.

De va fi existat teatru în ţara noastră înainte de Caragea, nu ştim; istoria nu ne spune nimic; chiar tradiţiunile populare nu ne arată decât venirea unor scamatori arabi şi turci, cari scoteau panglici din guri, înfigeau ace prin muschii mâinilor, vărsau meiu pe nas şi scoţeau din cap o mulţime de căciuli[252]).

In timpul lui Caragea venì pentru prima oară un întreprinzător de dioramă[253]) şi clădì un teatru de scânduri în curtea Banului Manolache Brâncoveanu[254]). Acest teatru optic ţinù câtva timp, iar mai în urmă Domniţa Ralù clădì la Cişmeaua Roşie o sală de bal, în care se adunau boierii şi cucoanele de petreceau nopţile cele lungi ale iernei.

Puţin însă după aceia venì în Bucureşti un antreprenor de teatru melo-dramatic cu o trupă formată astfel încât să poată reprezintà: tragedii, drame, comedii şi chiar opere.

Artiştii cei mai principali ai acestei companii erau: Gherghei (directorul) pentru rolurile comice, madame *Dilli* pentru rolurile forte de femeie, demoazela *Dilli* pentru rolurile de jună amantă, iar domnul *Steinfels* erà prim amant forte.

Repertoriul lor se compuneà din cele mai frumoase producţiuni dramatice şi opere muzicale ale şcoalelor italiană şi germană; dar piesele cari întâmpinau o primire mai favorabilă în publicul teatrului nostru erau: *Saul, Ida, Pla-de-Colomei,*

---

252. Dela acei scamatori a rămas vorba populară: «altă căciulă». (N. A.).

253. Tablou astfel aşezat încât să producă efecte, diferite după modul cum e luminat.

254. După unii, acest teatru a fost clădit pe locul Slătineanului. (N. A.).

Briganzii şi *Faust*, precum şi operele: *Gazza-Ladra, Moise în Egipt, Cenerentola, Flautul magic, Idomeneu* şi câteva altele[255]).

In timpul acesta, naţiunea elenă se pregătea să rupă lanţurile ce de patru secoli o ţineau în sclavie. Bărbaţii cei mai luminaţi şi mai patrioţi ai acestei naţiuni se adunaseră din toate părţile în România şi în ţările vecine cu dânsa şi formaseră din Bucureşti un centru de operaţiune a mai multor comitete ce lucrau în unire pentru binele patriei lor.

Intre bărbaţii înscrişi în registrele comitetului revoluţionar elenic din Bucureşti, figurau: Atanasie Cristopolu, noul Anacreon al Grecilor moderni, Iacovache Rizu, poet cu mare reputaţiune, Scufu, care mai în urmă reprezintă pe Grecia liberă la mai multe curţi ale Europei, doctorul Cristali, Constandie Buzăul şi Logofătul Gheorghe Serurie.

Aceşti oameni, în adevăr mari şi înzestraţi cu inimi generoase, cunoscând cât de mult contribueşte teatrul la formarea inimei unui popor primitiv şi la pregătirea lui pentru fapte eroice, se gândiră a înfiinţà un teatru în limba elinească. Ca să poată dar a realizà această ideie ce ţintea la pregătirea junilor eleni din principate pentru sfânta luptă a independenţei clasicului pământ al Eladei, formară repertoriul lor tot din piese pline de patriotism, virtute, abnegaţiune şi ură în contra tiraniei.

Prima producţiune ce se reprezentă pe scena acestui teatru fu *Moartea lui Iuliu Cezar* de Voltaire, tradusă în elineşte de logofătul Gheorghe Serurie. Succesul ei fu splendid, iar întipărirea ce lasă în inima spectatorilor fu atât de

---

255. Cele trei opere dintâiu sunt de Rossini, iar celelalte de Mozart. (N. A.).

mare, încât după ieşirea din teatru, mulţi dintre elini întonau pe uliţi peanul răsbunării şi al morţei.

După această piesă urmară: *Mânia lui Achil* compusă de *Atanasie Cristopolu; Timoleon*, de *Zampelius; Meropa, Zaira* şi *Mahomet* de *Voltaire; Orest* şi *Filip II*, de *Alfieri; Polixeni*, de *Iacovache Rizu* şi *Aristoden*, de *Monti*.

Cel ce voieşte să afle dacă aceste piese au produs sau nu efectul lor, să întrebe câmpiile Drăgăşanilor din România şi pe ale Greciei sclave pe atunci, şi ele vor răspunde arătându-i un popor liber şi un regat nou înscris pe harta Europei.

Actorii cari au luat parte la reprezentarea acestor producţiuni teatrale, erau mai toţi studenţi din şcoala elinească; iar cei ce s'au deosebit mai mult prin geniu şi talent au fost: *C. Aristia, Theodor Gazi, Constantin Şomache, Doctorul Formion* şi *Gheorghe Maşu*.

La început, toate rolele femeieşti se jucau de bărbaţi şi mai cu seamă de tînărul *C. Aristia*, al căruia fizic şi dexteritate se conformau mai mult cu caracterul femeiesc, dar mai în urmă s'a găsit o femeie, anume Marghioala[256]), care a primit cu mare plăcere să joace aceste role în toate piesele repertoriului.

Junii români, ce-şi făceau studiile în şcoala elinească, văzând pe străini realizând într'un timp atât de scurt o instituţiune de cea mai mare necesitate pentru o naţiune, luară hotărîrea a-i imită.

Spre acest sfârşit se aleseră câţiva din cei mai cu talent şi în puţin timp ridicară pe scenă fai-

256 Această femeie, română de origină, era soţia Serdarului Dumitrache Bogdănescu. (N. A.).

moasa tragedie a lui *Euripide*, numită Ecuba[257]).

Această piesă, ce pentru prima oară da ocaziune limbei române a intrà în templul muzelor, avù un succes nu tocmai satisfăcător din cauza geloziei şi a rivalităţilor. După dânsa se reprezintă *Sgârcitul*, de *Molière*[258]), şi alte câteva producţiuni, apoi încetă.

Revoluţia lui Tudor Vladimirescu, care dete naţiunii române drepturile ei cele strămoşeşti, o datorăm în mare parte ideilor de libertate şi eroism, culese de junii români din piesele: *Moartea lui Cezar, Achil, Timoleon* şi *Ecuba*.

Cât dură aceste turburări politice, în care Românii cu armele în mâini smulseră dela tiranii lor dreptul de a fi guvernaţi de principi români, teatrul stătù închis. *Melpomene* şi *Thalia*[259]) părăsiră marginile Danubiului, şi se aşezară în patria lui Leonidas, ca să aprinză în pieptul descendenţilor lui focul cel sacru al libertăţii, care purifică pe naţiuni de lepra sclaviei.

După revoluţiune venì la domnie, principele Grigorie D. Ghica.

Acest domnitor român, deşì aveà mare dorinţă ca să aducă ţara la cel mai înalt grad de fericire, dar ranele ei erau multe şi vindecarea lor reclamà timp îndelungat şi sacrificii colosale.

El, dar, ca un adevărat părinte al naţiunii, studiè cu seriozitate poziţiunea ţării şi începù opera regenerării prin îmbunătăţiri de prima necesitate: regulă finanţele ţării sleite de domnii fanarioţi şi invaziunile precedente; combătù abuzurile amploiaţilor, înzestră Capitala cu pavagiu

---

257. Tradusă din elineşte de A. Nănescu, unul dintre junii actori români. Rolul Ecubei dintr'această operă s'a jucat, aşa spun contimporanii, de I. E. Rădulescu, care dorind ca reprezentaţiunea să iasă foarte bine, împlinea şi rolul de sufler. (N. A.).

258. Tradusă de Herdelius, amic al lui George Lazăr. (N. A.).

259 Muza tragediei şi a comediei. (N. A.).

de piatră, înfiinţă şcoale în limba română[260]) şi poate că ar fi făcut mai multe îmbunătăţiri, dacă resbelul turco-rus nu-l da jos după scaunul domniei.

Guvernul provizoriu rusesc, deşi în aparenţă se arătà că doreşte luminarea Românilor, în fond însă făceà tot ce puteà ca să introducă confuziunea spiritelor şi ignoranţa[261]), dar la 1834, numindu-se Alexandru Dimitrie Ghica domn al ţării, Românii din toate părţile începură a se deşteptà din letargia în care se aflau până aci. *„Curierul Românesc"*, singura foaie pe atunci, prin articolii săi plini de patriotism, începù a chemà pe Românii cei inteligenţi să depue pe altarul patriei renăscute rodul ostenelilor şi al veghierii lor.

O societate filarmonică se înfiinţă. Fondatorii ei fuseră: I. E. Rădulescu, I. Câmpineanu şi C. Aristia. Cel dintâi contribuià cu doi galbeni pe lună, lucrări literare şi sacrificii tipografice pentru imprimarea de piese teatrale, programe înştiinţări, etc.; cel de-al doilea, cu patru galbeni

260. In aceşti timpi se formă o societate secretă a căreia capi şi zeloşi sprijinitori erau Constantin Golescu şi I. Eliade.

Iată şi programa acestei societăţi:

I. Şcoala din Sf. Sava să se împlinească şi să se înalţe la gradul de colegiu. După modelul acesteia să se creeze alta în Craiova.

II. Crearea şcoalelor normale în capitala fiecărui judeţ prin elevii ieşiţi din colegiu.

III. Crearea şcoalelor primare în fiecare sat.

IV. Fundarea de jurnale sau gazete în limba română.

V. Aboliţia monopolului tipografic.

VI. Incurajarea spre traducţiuni în limba patriei şi tipărirea acestora.

VII. Formarea unui Teatru Naţional.

VIII. Stăruirea spre a ieşi din regimul fanariot prin reforme înţelepte sau reînoirea primelor instituţiuni ale ţării. (Vezi *Issahar, pag. 77—78*). (N. A.).

261. In timpul guvernului provizoriu s'a făcut o mică încercare din partea lui Aristia pentru deşteptarea gustului de teatru. El a reprezentat cu şcolarii săi pe «Iunius Brutus» şi «Orest», de Alfieri; iar mai în urmă pe «Zaira», de Voltaire. Pe cele două dintâi în limba elenă, iar pe cea din urmă în limba franceză. Dintre junii şcolari s'au distins mai mult (aşa se zice) C. A. Rosetti, care a reprezentat pe «Egist», tiranul din tragedia «Orest», cu o feroce atât de naturală, încât a spăimântat pe public şi chiar pe Aristia, profesorul său. (N. A.).

pe lună; iar Aristia cu un galben pe lună și îndatorirea de a da lecțiuni dramatice câte șase ore pe fiecare zi.

După șease luni de lupte gigantice în contra dificultăților de tot felul societatea isbuti a pune în scenă pe *Mahomet* de *Voltaire,* cu luxul și îngrijirea putincioasă în acei timpi.

Piesa, în fine, reuși de minune. Publicul, acuzat astăzi că nu este în stare să înțeleagă producțiunile clasice, se entuziasmase atât de mult în cât cerea prin manifestări sgomotoase reproducerea piesei.

Junii elevi ce se distinseră în această piesă au fost: Nicu Andronescu în rolul lui Mahomet, Ioan Curie într'al lui *Zopir,* Diamandi Nicolae a jucat bine pe *Zeid* și Ralița Mihăileanu pe regina *Palmira;* dar inamicii Românilor prevăzând moralitatea și patriotismul ce puteau să inspire asemenea piese în inima poporului, întrebuințară toate mijloacele și suiră pe scenă comedii și farse imorale care conrup spiritul și inima[262]).

---

262. Iată ce zicea în această materie, răposatul B. Catargiu, într'un articol făcut în urma reprezentărei dramei: *Misantropia și Pocăința* de Coțebue.

«Lăsați dar, voi fii ai acelor mari domnitori ai lumii, lăsați bufonăria și satira pe seama acelor suflete înghesuite, pe seama acelor duhuri sărace. Părinții voștri au fost mari și voi nu puteți fi mici. Vrei ca actorul român să arate ceeace este? Fă-l să trăiască în elementele strămoșilor săi. Slava, Amorul, Generozitatea, Patriotismul, Răsbunarea, Trufia, Dreptatea: iată ce-i trebue lui ca să fie mare. Dă-i tragedii sângeroase și drame scrise cu lacrămi, și le va juca bine, nu-i da farsă, că el nu știe să fie bufon; el n'a știut a se slugări și a se maimuță. Nu-l vei vedea niciodată să-și știe rolul, pentrucă nu-i place nici în glumă a fi măscărici».

«Priviți teatrul ca o școală de moral, și veți afla pe actori mândri de a fi profesorii norodului, și veți vedea și actori buni. Faceți pe actorul român să meargă singur, mulțumit de sine, înnecat în lacrimi pe amvonul său: să învețe, să înduplice, să miște inimile, să se simtă fericit și mândru de profesia sa. Nu-l târâți în silă a pune peruca bufonului în cap, a-l face o caricatură și a-l umili spre a se scălâmbă înnaintea unui public, care și el e tot român, și singur nu știe pentruce nu-i plac scălâmbăturile».

«Acesta este misterul teatrului, socotit în adevărata lui însemnare, și astfel a fost socotit și între cei vechi». (N. A.).

Efectul moral ce produse reprezentarea lui Mahomet fu necalculabil; venitul societăţii filarmonice se înzecì; numărul membrilor ei se ridică până la şaptezeci indivizi, între cari figurau cei mai nobili şi mai inteligenţi bărbaţi ai societăţii noastre. Entuziasmul merse aşa departe încât unii dintre asociaţi, şi chiar dintre particulari, în sacra şi patriotica lor esaltare, începură a dotà societatea cu donaţiuni testamentare [263]). Dar inimicul cel neîmpăcat al fericirii noastre, văzând toate aceste mărinimoase aspiraţiuni ale Românilor către civilizare, aţâţă mai întâi gelozie între capii societăţii, apoi între I. Câmpineanu şi Principele Domnitor; iar după aceea prin corupţiune şi intrigă, reuşì a distruge acea societate, care de ar fi existat până acum, negreşit că arta dramatică şi literatura noastră ar fi ajuns la mare grad de cultură.

Mărul discordiei care aduse această nenorocire fu o medalie de aur proiectată de societate a se da prin vot membrilor societăţii, cari ar fi meritat mai mult. Se zice că Câmpineanu ar fi dorit să i se dea numai lui acea medalie şi de aceea începuse a luà ton de dictator; pe de altă parte iarăşi Principele Ghica, văzând cu ochi răi crescânda popularitate a Câmpineanului şi temându-se a nu ajunge printr'însa la tron, aduse lucrurile astfel, încât I. Eliade şi C. Aristia îşi deteră demisiunea şi printr'aceasta totul se spulberă în vânt.

Puţin cevà mai în urmă se făcură noui încercări pentru reînfiinţarea societăţii Filarmonice. C. Aristia fu însărcinat cu această lucrare. El conduse lucrurile cu mare silinţă şi amor propriu;

263. C. Manu dete primul semnal, înzestrând societatea cu două mii de galbeni, cari înmulţindu-se prin dobânzi, credem că se vor fi întrebuinţat în clădirea teatrului. (N. A.).

văzând însă că teatrul şi literatura erau numai un pretext, iar adevăratul scop erà intriga politică, se retrase.

După trecere de câtva timp, iarăşi începură a se ivì simptome pentru redeschiderea teatrului naţional. De astă-dată însă Domnitorul însuşi se pusese în capul întreprinderii, cu scop — după mărturisirea contimporanilor — de a paralizà influenţa Câmpineanului şi a surpà totdeodată şi teatrul.

Spre împlinirea acestui scop, chiemă iarăşi pe C. Aristia, şi-i propuse Direcţiunea teatrului cu salarul de galbeni cincizeci pe lună şi tot venitul reprezentaţiunilor. Este însă un proverb, care zice: *„Cine s'a fript cu ciorbă, se teme şi de iaurt"*. Bietul Aristia se fripsese de două ori cu ciorbă, şi ceeace i se oferea acum, nu erà nici iaurt, nici apă rece. Spre a scăpà, dar, de această nouă amăgire, cerù dela Domnitor să i se deà înscris ofertele ce îi făcuse.

Această dorinţă nu i se împlinì de Domnitor sub diferite pretexte, între cari intrà şi acela, că nu voieşte să se declare pe faţă protector al teatrului, ca să nu atingă susceptibilitatea Câmpineanului.

Aristia primì şi se fripse pentru a trea oară, căci după suirea pe scenă a lui *Saul* de *Alfieri* cu un succes gigantic, în care se distinse foarte mult junele Curie, începură persecuţii indirecte, cari aduseră căderea definitivă a teatrului [264]).

La anul 1844—1845, Constantin Carageali, elev al lui Aristia, părăsì capitala Moldovei, unde întreprindeà arta dramatică cu un mare succes, şi însoţindu-se cu C. Mihăileanu, şi prin concursul

---

264. Cea mai mare lovire dată teatrului, fu oprirea lui Momolu de a mai închiria sala pentru reprezentaţiuni române. (N. A.).

d-lor: Anesti Cronibace, Lăscărescu, Ralița Stoenescu și Caliope Carageali, deschiseră iarăși teatru [265]).

CAPITOLUL XXI.

Femeia a scos pe om din raiu.

Lectorii noștri cunosc planul lui Păturică și al Duduchii de a ruinà pe fanariot; n'au însă nici o ideie despre ingenioasele lor mijloace prin cari își puneau în lucrare întunecoasa lor intențiune. Este dar de datoria noastră de a da acì câteva probe despre vicleniile acestor doi șireți.

Cunoaștem cu toții că luxul este cel mai teribil agent al corupțiunii; pentru dânsul, femeia cea mândră și ușoară de minte calcă în picioare credința jurată soțului ei, vestejește onoarea sa și a familiei, își face copiii nefericiți, cade în ura și disprețul societății, în fine face totul și se pierde în prăpastia celor mai mari crime.

Acest flagel inventat de Satan, ca să piardă pe om prin femeie, deși se introdusese în țară la noi de către fanarioți, cu scop de a ne face să pierdem simplitatea și viața cea aspră, ce ne da tăria de caracter, dar el fiind foarte costisitor, se întinsese numai în clasele cele avute, iar poporul de jos rămăsese neatins. Dar invaziunile, ce neîncetat călcară țara, introduseră cu încetul manufactura europeană, care se compune în mare parte din diamante și aurării falșe, precum și din postavuri și mătăsării arse, cu cari neguță-

---

265. Nu vom zice nimic despre progresul sau regresul ce a făcut teatrul sub direcțiunea lui Carageali, ca să putem vorbi mai pe larg în romanul „Ciocoii noi", despre tot ce s'a petrecut în teatru, până în ziua de astăzi. (N. A.).

torii cei fără conştiinţă înşelau şi sărăciau norodul[266]).

Răul acesta merse crescând neîncetat; iar în timpii lui Caragea ajunse la culme. Luxul, acum, îşi aveà proseliţii săi în toate clasele societăţii; femeile nu mai visau decât diamanticale, stofe de mătase şi alte secături de acestea, pentru cari erau în stare a sacrificà tot.

Deschiderea clubului dela Cişmeaua Roşie şi prefacerea lui mai în urmă în sală de teatru, dete o întindere şi mai mare luxului. Toată societatea doreà să vadă tragediile şi operele germane reprezentate de Gherghei. Nu erà familie în care să nu se vorbească despre teatru, şi mai cu seamă despre găteala cucoanelor. Femeile îşi martirizau bărbaţii iar junele şi junii pe părinţii lor, ca să le cumpere veştminte noi, diamante şi parfumării. In darn se opuneà bietul *calemgiu*

---

266. Că luxul a conrupt în mare parte societatea noastră, nu mai este îndoială. Dovadă la aceasta, dăm ordinul principelui Alexandru Moruz dat către marele Cămăraş, prin care opreşte pe neguţători de a mai aduce în ţară flude, lino, mătăsări şi alte obiecte de lux, căci aduc vătămare şi sărăcie norodului. Iată acel ordin domnesc:

«*Io Alexandru Constantin Moruz, Voevod şi Domn Ţării Româneşti*».

«Dum. vel. Cămăraşiu, primind domnescul nostru pitac, să chemi pe toţi lipscanii la Cămară şi să le dai porunca domniei mele pentru flude şi linaş, sadetica în cusături şi basmale, ce sunt lucruri cari pricinuesc o cheltuială zadarnică şi o stingere de obşte; ca câte dintr'acestea se află acum la prăvăliile lor, acelea numai să şi le vânză nepopriţi; iar de aci înainte să ştie că fără de a avea voe să le deschiză şi să le vânză, se va pecetlui, şi făcându-se zapt la cămara domnească se va scoate din ţara domniei mele afară şi mai mult nu vor fi îngăduiţi a le deschide şi a vinde aici. Drept aceea, ca să nu aibă pricină de îndreptare, că n'au ştiut, să le arăţi porunca Domniei mele hotărâtoare, ca să o ştie; aşijderea să arăţi dumneata porunca aceasta la vel Vameş al Carvasaralei, că de acum înnainte ori câte de acest fel, numite mai sus lucruri zadarnice, va găsi între mărfurile ce aduc lipscanii, pecetluindu-le de faţă cu stăpânul acelei mărfi să le trimită la Cămara Domniei mele Şi însu-mi eu, Domnul am poruncit.

1794, Martie 11.

(După Condica Archivei cu Nr. 112 roşu, foaia 219 verso). (N. A.).

la pretenţiunile femeii sale, în darn îi repetà de o mie de ori, că dintr'o leafă de cincizeci lei pe lună[267]) nu poate să ţie greutăţile familiei şi să facă şi lux, căci femeea puneà mâinile în şolduri şi îi răspundea prin aceste cuvinte:

— „Calicule! dacă n'ai stare, de ce te-ai însurat? Să-mi faci rochie de *maltef*[268]), şi să-mi cumperi şal şi cercei de Lipsca, auzi tu? C'apoi îmi fac eu... Inţelesu-m'ai?"

Nenorocitul soţ tăceà şi priveà cu sufletul plin de întristare pe soţia sa îmbrăcată întocmai ca cele mai dintâi cucoane, fără să-şi aducă aminte că a contribuit cât de puţin la strălucitul lux al soţiei sale.

Intr'o seară, Postelnicul Andronache, în contra obiceiului său, se aflà acasă la dânsul. El şedeà pe o sofa fumându-şi ciubucul cu o flegmă[269]) demnă de un osmanlâu şi vorbià din când în când cu Păturică.

— „Aşa, Dinule dragă", ziceà el, „să ne mai măsurăm cheltuelile, că nu mergem bine. Ce Dumnezeu! Eu câştig pe tot anul aproape la patru sute pungi de bani, şi cu toate acestea vii neîncetat de-mi spui că n'avem bani şi mă sileşti să fac împrumutări".

— „Foarte bine te-ai gândit, milostive cucoane; numai este cam târziu. Datoriile s'au mărit foarte mult prin neplata dobânzilor; Costea Chioru vine în toate zilele de-mi cere dobânda şi capetele; grămăticul lui Baron Meitani, asemenea; fără a mai adăogà, că de multe ori întâmpin greutăţile

---

267. Şeful de masă pe atunci se plătea cu lei 50 pe lună şi-şi scutea via din vinărici şi individul său de podvezi şi angari; plătea încă la primirea ordinului de orânduire lei 5, sub numirea de havaiet. (Condica Arhivei No. 121, foaia 20—26 roşie). (N. A.).

268. Mătasă fabricată în insula Malta.

269. Nepăsare.

curții din mica mea lefșoară de calemgiu, pe care mi-ați dat-o *blagorodnicia* voastră".

— „Dar bine, Dinule, îmi aduc aminte că chiar în luna trecută am câștigat peste o sută pungi de bani dela slujbele ce am dat la unii alții prin mijlocirea mea; ce s'au făcut acești bani?"

— „S'au cheltuit toți, milostive cocoane".

— „Ei bine, pe ce? fă-mă să înțeleg".

— „Asta este foarte cu putință; să adun catastiful, să vezi".

Ciocoiul se pogorî jos, în camera lui, și se întoarse într'o clipă ținând în mâini o carte mai mult lungă decât lată, pe care deschizând-o, citi cu o manieră cancelarică:

Catastih de *dosolipsie* [270]) al casei Dumnealui Marelui Postelnic Andronache Tuzluc.

Leatul 1818, Septembrie 1.

P r i m i ț i.

Talere, Bani	
20.000.—	Dela șeapte ispravnici ce au luat pitacele din mâna mea.
6.585!—	Ipac, dela alte husmeturi date prin mine.
3.567.—	Ipac ,dela nouii căpitani de poteră ce și-au luat pitacele tot prin mine.
8.600.—	Arenda moșiei *Plânsurile* pe leatul 1818.
1.250.90	Ipac, din vânzarea a 2500 vedre vin, vadra pe bani șeasezeci.

270. De dare și luare. (N. A.).

2.500.— Din vânzarea pădurii depe moşia *Chinuelile.*
3.500.— Dela igumeni pentru volnicii şi alte *madele*[271]).
2.000.— Dela episcopul Râmnicului pentru prefacerea unui zapis de datorie.
1.700.— Ipac, dela episcopul Buzău.
297.30 Dela doi nemţi, ca să aibă voe a jucà pe la bâlciuri: *la o para cinci*[272]).

50.000.— Fac peste tot primirile.

Cheltuiţi pe leatul 1818.

3.680.— Cheltuiala cuinii, care se vede trecută condeiu cu condeiu în catastihul Stolnicului.
1.560.— Lemne pentru iarna trecută.
800.— Cărbuni.
600.— Fân şi orz.
380.— Imbrăcămintea ţiganilor.
1.800.— Facerea unui han la moşia *Chinuelile.*
400.— Dregerea *butcei* şi a *rădvanelor.*
15.000.— La două ziafete: unul la Sf Andrei şi unul la Sf. Vasile.
12.500.— Daţi giuvaergiului pentru diadema de diamant şi alte giuvaericale date cocoanei Duduchii la Sf. Andrei.
1.000.— Chiria caselor cocoanei Duduchii.
250.— Ipac, simbria slugilor dumneaei.
3.000.— Ipac, simbria arnăuţilor.
8.000.— *Giuvaeruri,* blane de *samur, cacom* şi de *belchiţă*[273]), *icumaşuri* de rochi cocoanei Duduchii de Sf. Vasile.

271. Pricini, chestiuni.
272. Jocul rolinei, pe care poporul nostru îl numea «la o para cinci» şi «baba rusu te îmbracă, baba rusu te dezbracă». (N. A).
273. Jder cu guşă albă.

250.— Dați *iamacilor*[274]) și *calemgiilor* ce au venit de Crăciunul domnesc[275]).
250.— Dați *meterhanelii, idicliilor, fustașilor* și altor *tagme* de slujitori, bacșiș de Sf. Vasile.
19.380.— Dați blagorodniciei voastre pentru buzunar în mai multe rânduri.
1.200.— Simbriile slugilor casei.
200.— Bacșișul lor de Sf. Vasile.

66.670.— Fac cheltuiți.
50.000.— Se scad primiți.

16.670.— Cheltuiți mai mult și cari s'au luat cu dobândă dela Costea Chiorul.

Fanariotul ascultă cu luare aminte socotelile ce-i înfățișă Păturică, dar când ajunse la încheere și văzu luate de vânt cele una sută pungi de bani, și o datorie nouă de lei 16.670, cu dobândă ovreiască, oftă din adâncul inimii; dar în momentul când se gătea să facă oarecari băgări de seamă și mustrări vătafului său de curte, ajunse la urechea sa sgomotul unei trăsuri ce se oprise la scara caselor sale.

Păturică ieșì să vază pe vizitator și revenind anunță pe Chira Duduca.

— „Duduca!" exclamă fanariotul cu surpriză.

— „Da, milostive stăpâne, dumneaei".

— „Lasă-mă dar singur și te voiu chemà la trebuință".

Păturică lăsă capul în jos și ieșind din cameră, se întâlni față în față cu Duduca, căreia îi șoptì:

— „Să te văz, acum este timpul".

---

274. Boerinaș; logofețel al Divanului.

275. După obiceiul depe atunci, condicarii și logofeții de Divan se duceau cu Crăciunul la Domnitor și pela toți boierii cei mari. (N. A.).

— „Lasă pe mine", răspunse ea, cu un accent ce se stinse pe frumoasele ei buze, precum se stinge o armonie de tonuri muzicale purtată pe aripele vântului din locuri depărtate; apoi intră în iatacul grecului și șezu lângă dânsul pe sofa. Vestmintele ei simple, dar bine tăiate, coafura cea împănată cu roze și micșunele, parfumurile cu cari erà stropită și, mai presus de toate, grațiosul aer ce aveà în acea seară, arătau până la evidență necesitatea ce aveà ea de a încântà și a ameți pe fanariot mai mult decât totdeauna.

Scopul ei erà deja pe jumătate împlinit, căci fanariotul, cum o văzu, deveni palid și începu să-i tremure fibrele de emoțiune.

— „Dumnezeule! Cât ești de frumoasă, Duduco", exclamă el, cu ochii rătăciți și cercând cu mâna tremurătoare să apuce pe a frumoasei cochete.

— „Râzi de mine, cucoane Andronache; eu nu sunt atât de frumoasă precum zici".

— „Nu, Duduco, îți spun adevărul".

Greaca se plecă și-l sărută pe obraz cu un transport de amor prefăcut, luă mâna lui într'ale sale și o acoperi de sărutări, apoi căzù în niște meditațiuni, pe cari fanariotul le tălmăceà în multe chipuri, dar toate în favoarea amorului său.

Mai multe scene de un amor delicios se petrecù între dânșii, dar când greaca crezu că a sosit timpul să deà lovitura decisivă, se prefăcù că cade într'o adâncă întristare, oftă cu o prefăcătorie ce nu s'a văzut până acum chiar la cei mai lăudați actori dramatici ai teatrului nostru și vărsă câteva lacrimi mincinoase.

Fanariotul o privì cu extaz și durere de inimă, căci din nenorocire o iubeà până la nebunie. In momentele acestea, vicleana femee scoase o ge-

vrea[276]) albă din buzunarul unei scurteici blănită cu *cacom*[277]) alb şi îşi şterse ochii, apoi îmbrăţişă pe fanariot şi începu a-l săruta cu buzele ei cele rumene şi arzătoare ca focul.

Aceste fine prefăcătorii puse pe fanariot într'o poziţiune foarte critică; el nu ştià la ce să atribuie lacrimile şi furiile de amor ale amantei sale.

Greaca începù iarăşi a ofta şi a lăcrimà.

— „Ce ai, Duduco, de plângi şi oftezi", o întrebă fanariotul, cu un aer în care se vedeà des perarea şi curiozitatea. „Spune-mi cine te-a supărat?"

— „N'am nimic, nu m'a supărat nimeni".

— „De ce plângi, dar? De ce oftezi?"

— „Plâng nenorocirile mele".

— „Şi care sunt acele nenorociri? Nu te îmbrac? Nu-ţi dau de mâncare şi casă? In sfârşit, nu te iubesc mai mult decât pe mine? Nu vezi că amorul tău m'a *zalisit*[278]), am ajuns ca *Manea nebunul?...*"

— „Prefăcătorii bărbăteşti şi nimic mai mult".

— „Nu Duduco, pe viul Dumnezeu, te iubesc din toată inima".

— „Dacă m'ai iubì, m'ai lăsà şi pe mine să mă duc la plimbare, la teatru nemţesc şi la comedie; nu m'ai ţine închisă ca p'un papagal şi îmbrăcată cu trenţele astea ca o preoteasă de maha'a".

— „Dar bine, *giuvaericalele* ce ţi-am trimes la ziua mea, *cumaşurile*[279]) de rochii, şalurile; toate acestea le numeşti trenţe?" zise fanariotul, ofensat şi atins de nemulţumirea amantei sale.

— „Nu sunt trenţe, dar nu sunt la modă".

---

276. Batistă de mătasă brodată cu fir.
277. Mic animal din nordul Europei şi al Asiei, care seamănă dihorului, cu blana scumpă albă, iar vârful coadei negru.
278. M'a turburat; m'a zăpăcit.
279. Stofă de mătase.

— „Să le schimbăm şi să luăm altele la modă".
La aceste cuvinte, Duduca începu să râză cu hohot.
— „De ce râzi?" întrebă fanariotul.
— „Auzi colo, să le schimb! Da, slavă Domnului! nu sunt nici *condicăreasă*, nici *teleloaică*".
— „Dar bine, Duduco dragă, e păcat să şază de geaba în sipet".
— „M'am gândit eu la aceasta şi le-am vândut pe toate la Tolba ovreica [280])".
— „Şi acum?"
— „N'am alte haine decât acestea ce le vezi, şi cerceii aceştia de tumbac (bronz)?"
— „Şi ce ai prins pe dânsele?"
— „Mai nimic, o mie cinci sute lei".
— „O mie cinci sute!.. dar ştii tu, Duduco, că acele lucruri costiseau peste o sută de pungi de bani?"
— „*Teleloaica* mi-a zis că pietrele sunt proaste".
Grecul rămase pe gânduri apoi zise:
— „Ei bine, Duduco, cu ce o să ieşi acum în lume?"
— „Cu vestmintele ce vezi pe mine".
— „Să te ferească Dumnezeu de una ca aceasta. Amoreaza Postelnicului Andronache nu va purtà niciodată rochii de *maniță* şi de *bogassiu*".

Greaca, mulţumită foarte mult de ambiţiunea în care adusese pe amantul ei, schimbă vorba.
— „Am auzit", zise ea, „că teatrul nemţesc este foarte frumos şi nemţoaica cea tânără a înebunit lumea; se mai zice iarăşi, că hatmanul Cărăbuş moare după dânsa. Când o să mă duci să o văz şi eu? Ai? Spune-mi!"
— „O să vie vremea, scumpa mea".
— „Am auzit că zilele astea o să *parastiseas-*

280. O neguţătoreasă de haine vechi din timpul lui Caragea. (N. A.)

că[281]) „Italiana în Algir", bucată cu cântece. O să mă duci să o văz şi eu?"

— „Da, da, o să te duc", îngână fanariotul, aprins de gelozie.

— „Să văz şi eu cucoanele şi boierii cei mari". La zicerea boieri, gelozia fanariotului se irită şi mai mult; el se temeà să o expuie vederii lui beizadea C. şi a *capioldaşilor* lui, căci îi ştià cât erau de stricaţi.

Duduca se prefăcu că voieşte să plece, dar în momentul când îşi luà rămas bun dela amantul ei, uşa camerei se deschise puţin, şi lăsă să se vază capul cel pleşuv şi faţa cea plină de viclenie a lui Costea Chiorul, bogasierul.

— „Kir Costea!" zise Duduca cu o surpriză prefăcută.

— „Da, plecata slugă a Măriei sale Marelui Postelnic şi a d-tale, prea strălucită cuconiţă", răspunse şiretul, lăsând să se vadă cât se puteà mai bine o cutie cu giuvaericale şi câteva şaluri şi cumaşe de mătăsării.

— „Ce ne aduci nou, chir Costeo?" exclamă fanariotul, cu gravitate.

— „Să trăeşti, arhon Postelnice! Am desfăcut astăzi taxidul de marfă ce am primit dela Ţarigrad, şi după datorie am venit mai întâi la Înălţimea ta, ca să-ţi alegi ce-ţi va plăceà".

— „Aferim, chir Costeo, să trăieşti; dar ia spune-mi ce ne-ai adus; deschide-ţi cutiile, să vedem şi noi. Ai, dă-te mai încoace!"

Costea Chiorul deschise cutia pe care o adusese cu dânsul şi începu a desface mărfurile, pronunţând cu îngâmfare numele fiecărei mătăsării sau giuvaerica: „asta este *hataia*[282]) de Veneţià *sadeà, hataia florantin, Camohas*[283]) de Veneţià

281. Să se reprezinte.
282. Stofă scumpă de mătase
283. Un fel de mătase scumpă, ca şi: sandal, etc.

cu fir, *camohas* sadeà, catifea cu aur şi *sadeà* de Veneţia, *sandal cianfes, canavăţ, tafta, atlàs vărgat*, şi cu flori, *hares pungiuc*, fesuri *tuneslii*, basmale de Triest, de Franţa şi de Englitera, *tulpan mosc, alageà* de Triest, şal de India, *ciceacliu*, şal *boza-fer* mai cu flori prin colţuri, gear de India, *sangulie*, brâuri *caragialar* cusute, *cutnii, alageà, citarii* şi *gazii de Brussa, suvaele de Halè*[284])".

Greaca priveà cu ochii scânteietori mătăsăriile de Veneţia, de Franţa şi de Brussa, şi când îi plăceà vreuna, făceà lui Costea câte un semn de înţelegere, iar el puneà la o parte materia aleasă.

— „Ceva giuvaericale frumoase şi ieftine", exclamă Duduca, cu o voce tare, şi făcând un nou semn de înţelegere neguţătorului.

— „Avem, strălucită cuconiţă, de cele mai frumoase, dar sunt cam scumpuleţe".

— „Nu te teme despre preţ", adaose Postelnicul, cam atins la mândrie, „scoate tot ce ai mai bun şi voiu plăti cu bani *peşim* (gata).

Aceste cuvinte umplură de bucurie pe amândoi amăgitorii. Costea Chiorul începu să scoată dintr'o cutie: coliere *(ghiordane)* de diamant şi de rubine, cercei de berliant[285]), inele de smarald, rubin, berliant şi matostat, făcând fiecărui obiect câte o laudă nemeritată.

Duduca alese un colier de diamant, o pereche cercei de briliant, câteva inele de rubin şi smarald, vreo câteva carfiţe (ace) de aur cu pietre scumpe şi zece bucăţi de mătăsării din cele mai scumpe.

— „Ia să vedem, Duduco dragă, ce ţi-ai ales!"

Ea, ca să aţâţe şi mai mult ambiţiunea lui, zise cu un zâmbet înrăutăţit:

---

284. Vazi catalogul vămilor din timpul lui Caragea, ce se află trecut în condica *Arhivei* No. 121, foaia 210. (N. A.).

285. Numele popular al briliantului.

— „Iată lucrurile ce am ales, dar..."
— „Dar ce?" răspunse fanariotul ofensat.
— „Costisesc prea mult, nu sunt pentru mine".
— „Aceste vorbe mă supără, Duduco. Ia ori ce-ți place; ia chiar toată marfa lui Costea, ca să vezi că pentru amorul tău sunt în stare să jertfesc chiar viața mea..." Apoi întorcându-se către Costea, îi zise:
— „Fă socoteala, Costeo, și spune-mi ce-ți sunt dator?"
— „Numai decât, Măria ta".
Și scoțând un petic de hârtie din sân și un condei de pană din călimările de alamă ce purtà la brâu, se prefăcù că scrie și sumarisește; iar după ce clătină capul de câteva ori, ca să arate de câtă importanță erà suma ce aveà să pronunțe, zise:
— „Giuvaericalele și cumașele de rochii costisesc una... sută... douăzeci pungi de bani".
— „A! a! E foarte scump; nu iau nimic", exclamă greaca luând un aer de o sublimă prefăcătorie.
— „Ține-le pe toate", adaose fanariotul, și întorcându-se către neguțător, îi zise cu mândrie:
— „Vrei să-ți plătesc acum în bani *naht*[286]) sau să-ți fac zapis cu *diorie?*[287])".
— „Bine ar fi să-mi plătești în *naht,* dar ca să nu te supăr primesc și pe datorie; să-mi dai însă o poliță cu nume deschis către Baron Sachelarie sau către Căminarul Polizache și totul se va isprăvi".
— „Bine, fie după cum zici".
Polița se scrise și se dete în mâna lui Costea, care o primì făcând închinăciuni până la pământ.
In momentul când se termină această infernală

286. Cu termen. (N. A.).
287. In numărătoare, numărați pe dată.

tâlhărie, un gemăt răguşit se auzì în cameră. Nimeni nu băgă de seamă, afară de Duduca, care deveni palidă ca un cadavru.

Acel gemăt ce semănà cu urletul de bucurie al demonilor când fac să cadă un sfânt în laţurile lor, erà expresiunea infernalei bucurii a lui Păturică, care, prin stratagema de acum a Duduchii, deveneà stăpân pe tot ce-i mai rămăsese bietului fanariot.

Duduca şi Costea ieşirà amândoi din casa fanariotului, mulţumiţi de treburile ce făcuseră.

CAPITOLUL XXII.

Italiana în Algir[288]).

In mahalaua numită în vechime *Popa Dârvaş*, iar acum Biserica Albă după podul Mogoşoaiei, faţă în faţă cu casele cele mari ale Deşliului[289]) se aflà pe timpii lui Caragea o piaţă în mijlocul

---

288. Subiectul acestei opere se compune din fabula următoare: Corsarii Algirului, într'una din expediţiunile lor, prinseră o corabie florentină, în care găsiră o mulţime de obiecte de mare preţ şi câteva sute de călători, pe cari îi făcură prizonieri. Intre aceşti nenorociţi era şi o damă frumoasă împreună cu un gentilom bătrân, numit Don Thadeo, carele îi făcea curte de mai mult timp, dar în loc de amor nu dobândea decât ura frumoasei dame. Ajungând în fine corsarii la Algir, împărţiră prăzile între ei, dând o parte Deiului, una armatorului corăbiei, şi pe cea de a treia echipagiului. Frumoasa damă şi Don Thadeo ce trecea de frate al ei, fură înfăţişaţi înnaintea lui Mustafa, Deiul Algirului, carele înamorându-se de dânsa ca un smi tit, dete ordin să o transporte în harem; iar pe presupusul ei frate îl onoră cu rangul de mare Caimacam şi se servea de dânsul ca să comunice frumoasei femei înfocatul său amor. Intr'o zi, Deiul hotărî să termine acest amor de capriciu. Chiemă dar pe un sclav favorit şi îi dete ordin să introducă la dânsul pe străina ce-i insuflase atâta pasiune; iar lui Don Thadeo îi zise că pe dată ce-i va face semn printr'un strănutat repetat de trei ori, să iasă afară. Dama veni, Deiul se simţi aprins de un foc neobişnuit: strănută de trei ori, dar Don Thadeo aprins şi mai mult de gelozie, nu voi să iasă afară, cu toate ameninţările Deiului In fine, comedia se termină, că Deiul şi Thadeo sunt amăgiţi de frumoasa damă, iar ea părăseşte Algirul împreună cu Lindoro, vechiul ei amant, pe care-l regăseşte între sclavii din Algir (N. A.).

289. Astăzi ale Slătineanului. (N. A.).

căreia clădise Doamna Ralù o sală de club care mai în urmă se prefăcù în teatru. Acest edificiu aveà lungimea de optsprezece stânjeni, iar lățimea de nouă și câteva palme, privit însă din punctul de vedere al stilului și al altor amănunte architectonice, nu prezintă nimic însemnător. Interiorul lui se compuneà dintr'o sală de spectacol și câteva camere situate la dreapta și la stânga sălii. Intr'una dintr'însele se țineau dulcețí, rachiuri și băuturi răcoritoare pentru trebuința publicului; iar în cea de a doua, ședeau slugile boierilor pe timpul reprezentațiunii.

Sala teatrului, propriu zisă, avea trei rânduri de loji tapețate cu postav roșiu și împodobite cu perdele de chembrică cu ciucuri albi. La dreapta erà o sofa îmbrăcată cu catifea roșie pe care ședeà Domnitorul, iar mijlocul sălii erà acoperit cu lavițe căptușite tot cu postav roșu. Scena se deosibeà de restul sălii printr'o cortină de pânză pe care erà desemnat Apollon ținând lira pe genunchi. Intr'un spațiu mic ce despărțeà scena de public, erau o mulțime de scaune și pupitre[290]) destinate pentru muzicanții ce compuneau orchestra depe atunci. Iluminația erà în adevăr curioasă, căci în loc de lampadar și lampe, teatrul erà peste tot iluminat cu lumânări de seu puse în sfeșnice de tinichea, spânzurate împrejurul sălii[291]).

---

290. Banci mici pe cari pun artiștii notele în timpul executării. Această numire mai servă și spre a demonstra gradul de perfecțiune al artistului de orice instrument (N. A.).

291. In timpul domniei lui Grigore Vodă Ghica, trecând pe la noi Marchizul de Ribaupierre, Elciul Rusiei la Constantinopole, Domnitorul luă măsuri spre a-i face o primire mai distinctă. Astfel dar, între alte tratări ce-i făcu, îl invită și la un bal public dat în onoarea lui. Marchizul se duse la bal mai mult ca să observe gradul de civilizațiune al societății noastre; dar mătăsurile, șalurile și mai cu seamă diamantele ce văzu la damele române, îl surprinse, căci numai diadema, cerceii și ghiordanul cocoanei Z*** M*** costa peste un milion. Din întâmplare, Marchizul își aruncă privirea și asupra iluminației

Prețul intrării erà regulat în modul acesta: Lojile de mijloc se plăteau câte un galben și erau lăsate pe seama boierilor celor mari, a consulilor și a altor persoane de distincțiune; lojile de jos și cele de la al treilea rând se plăteau cu lei zece, și erau comune pentru toți cei ce voiau a le închiria; iar parterul se plăteà câte lei trei de fiecare persoană.

La 8 Septembrie 1818, pe fațada teatrului despre care vorbirăm, erà lipit un afiș scris în limba grecească și tipărit în tipografia boierilor Clinceni. Acest afiș vestià înaltei nobilimi și respectabilului public depe atunci, că în seara acelei zile erà să vază și să auză opera „Italiana în Algir" de compositorul Ioachim Rossini.

Această operă, fiind anunțată de mai multe ori și încă nereprezentată, ațâțase foarte mult dorința publicului de a o vedeà. Amatorii dar de teatru veniseră cu două ore înaintea deschiderii teatrului spre a-și cumpărà bilete de intrare; și ca să fugă de urîtul ce pricinuește așteptarea, unii se plimbau formând mici grupe și discutând despre diferite cestiuni de care se interesau; iar alții formaseră un mare cerc împrejurul afișului și comentau muzica și intriga piesei cum se pricepeau. — „E tragedie", ziceau unii. — „Ba este comedie", răspundeau alții, afară de câțiva învățați, cari luând cuvintele „drama giocoso" în simț material, afirmau cu aroganță că nu este nici tragedie, nici

sălii și văzu cu destulă surprindere că era iluminată cu lumânări de seu. A doua zi venind la Curte și fiind întrebat de către Domnitor, de a petrecut bine sau nu, Marchizul răspunse că luxul cucoanelor noastre este egal cu al nobleței din Petersburg, numai un lucru nu mi-a plăcut, zise el Domnitorului.

— «Ce lucru?» întrebă Vodă Ghica cu nerăbdare.

— «Lumânările cele de seu, al căror fum strica aierul sălii».

— «Cât despre aceasta, ai dreptate, arhon Marchiz; dar la noi numai Domnul are voie să arză lumânări de ceară, ceilalți cată să arză de seu». (N. A.).

comedie, ci jalnică priveliște cu jocuri și cântece!...

In timpul când se petreceau toate acestea, pe piața și înaintea teatrului, se deschise o ușă și se văzù capul cel pleșuv și fața cea galbenă și rece a neamțului casier. Privitorii, ce până aci așteptau liniștiți, cum văzură pe casier, năvăliră toți de o dată și începură a cere bilete cu un sgomot foarte mare.

Neamțul însă, își vindeà marfa sa cu sânge rece și după regulă, fără a se turburà cât de puțin de cererile ce i se adresau în numele celor mai mari boieri ai țării! Dar când auzì strigând: „Loja marelui Postelnic Andronache Tuzluc" tăiè numaidecât biletul și-l dete cu atâta grăbire, încât erà aproape să uite să ceară costul ei.

In fine, pe la șeapte ore și jumătate după amiazi, porțile teatrului se deschiseră; publicul începù a intrà înăuntru salutat cu temenele de arnăuții ce formau garda de onoare și în puțin timp, lojile și parterul se umplură de privitori.

Directorul teatrului, fiind înștiințat la timp, că în acea seară erà să vie și Domnitorul împreună cu toată *ecpaiaua* sa (suita sa), osebit de alte înfrumusețări de ocazie ce făcù, dete ordin a se iluminà teatrul cu lumânări de ceară, cari deșì produceau o lumină foarte slabă, erau însă de ajuns ca să facă a scânteià în mii de culori diamantele și alte pietre nestimate grămădite pe cerceii, *fuliile* și *ghiordanele* cocoanelor [292]).

Intr'una din lojile curții, sta Beizadea Costache Caragea, împreună cu doi fanarioți și cu Hatmanul Cărăbuș, favoritul și neseparabilul său amic. Acest frumos și libertin principe priveà prin toate lojile, ca să găsească vreo frumusețe necu-

---

292. Flori de diamante sau briliante. (N. A.).

noscută încă de dânsul, spre a o face victimă plăcerilor sale. După ce făcu un gir de privire peste tot teatrul, ochii lui rămaseră înfipţi asupra unei june femei, care, pe lângă o rară frumuseţe şi eleganţă, aveà şi un costum din cele mai la modă şi mai bogate. Ea erà îmbrăcată cu o rochie de catifea pătlăginie, cu pieptii ridicaţi şi cu mânecile strimte după moda de atunci. Mijlocul îl aveà încins cu un colan ţesut în fir *sârmă*[293]), iar în mijlocul pieptului aveà o mare floare de diamant, care fiind pusă pe rochia cea de culoare închisă, străluceà cu mai multă tărie. Gâtul ei erà acoperit cu simizet de *blonduri*[294]) de Olanda şi cu un ghiordan (colier) de smaragde şi safire; în urechile sale cele delicate erau atârnaţi nişte cercei de diamant mari şi strălucitori; pe cap aveà un fes alb de Tripoli, legat împrejur cu o *sangulià*[295]) albă, cusută cu mătase şi fir, ale căreia extremităţi formau un frumos nod în care erau înfipte două flori de diamant.

După ce Beizadeaua o privì cu multă luare aminte se întoarse către Hatmanul Cărăbuş şi îi zise:

— „Costache?"

— „Auz, Măria ta".

— „Cunoşti tu pe cucoana aceea?"

— „Care, Măria ta?"

— „Aceea care şade în loja de lângă a Contului Prusienesc".

Cărăbuş privì cu luare aminte locul indicat, apoi răspunse cu mare linişte:

— „O cunosc, Măria ta".

— „Cine este, spune-mi?"

— „Este fata lui Mihale Ciohodarul".

---

293. Fir de cel mai bun. (N. A.).
294. Dantelă.
295. Maramă cusută cu fir.

— „Să vedem, pare că-mi aduc aminte; cum ai zis?... Fata lui?..."

— „Fata lui Mihale Ciohodarul din Isvor, şi acum ţiitoare a Postelnicului Andronache Tuzluc".

— „Da, da! îmi aduc aminte, o cunosc".

— „Vei fi voind poate să o vizitezi", adaose Cărăbuş cu acel interes, ce mişcă pe toţi junii cei demoralizaţi, când li se prezintă noi ocaziuni de desmerdări simţuale.

— „Ţi-am zis că o cunosc şi credeam că înţelegi noima acestui cuvânt laconicesc".

Pe când se petreceà acest discurs între Beizadeaoa şi favoritul său, *Seleam Ceauşul* curţii domneşti intră în teatru şi anunţă venirea Domnitorului.

Vestea aceasta făcu să se nască un freamăt în tot publicul care aşteptà venirea principelui cu acea nerăbdare şi curiozitate proprie mulţimei şi gloatelor societăţii.

In fine, principele intră în teatru cu aerul său de mărire, pe care fanarioţii ştiu foarte bine a-l imità. Publicul strigă de trei ori: „Să trăiască Măria Sa!" Apoi se linişti.

Reprezentarea începu prin frumoasa uvertură scrisă de celebrul Rossini în momente de o fericită inspiraţiune şi merse înainte până la faimosul terţet din care se formează finalul primului act, după a căruia terminare, cortina se lăsă, iar publicul din parter şi chiar din loji ieşì afară, ca să se răcorească.

După o mică pauză, clopoţelul dete semnalul începerii actului al doilea. Spectatorii se aşezară pe la locurile lor şi se puseră a ascultà cu mare atenţiune frumoasele melodii ce se cuprind şi în acest act; dar pe când reprezentaţia ajunse la scena în care Mustafa, Deiul Algirului, trimite pe

sclavul Lindoro să cheme pe Isabela; iar lui Thadeo, Caimacamul său, îi zice că pe dată ce se va prezintà frumoasa streină şi îl va auzì strănutând de trei ori, să iasă afară, pe acest timp, doi Condicari de divan, ce şedeau pe o laviţă şi ascultau opera, începură a vorbì între dânşii şi a râde ca nişte nebuni.

— „Este curios dar foarte adevărat", zise leşinând de râs unul dintre cei doi Condicari, adresându-se către celălalt.

— „Despre ce este vorba", răspunse cel întrebat zâmbind, fără să ştie pentruce.

— „Priveşte, te rog mai cu băgare de seamă la ceea ce se petrece pe scenă şi vei vedeà că seamănă cu două picături de apă cu ceeace se petrece în casa Postelnicului Andronache Tuzluc".

— „Şi ce se petrece în casa acelui boier?"

— „Lucruri mari, nenişorule; gugumănii ne mai auzite! Vezi pe cocoana aceea, care şade în loja de lângă Elciul Prusiei?... Uită-te bine la dânsa; vezi cât e de gătită: diamantele şi rubinele sunt aruncate pe dânsa cu lopata, par'că e brezaie[296]), sau teleloaică[297])".

— „Ei bine, o văz".

— „Acea femee este ţiitoarea Postelnicului Andronache Tuzluc".

— „Bravo! E frumoasă de minune".

— „Aşa este precum zici, dar eu, unul, m'aş lipsì de asemenea frumuseţe şi fericire".

— „Da de ce, bei-mu?"

— „Pentrucă l-a lăsat în sapă de lemn; l-a făcut să-şi vânză două moşii pân' acum şi mult puţin ce i-a mai rămas o să se strige mâine poimâine la mezat de către datornici".

296. Femeie gătită cu prea multe dresuri şi podoabe.
297. Vânzătoare pe uliţi de lucruri vechi.

— „Sărmanul om! poate că l-o fi iubind şi dragostea ameţeşte pe om".

— „Aşi! nu mai crede, nu-l iubeşte de loc; şi pentru mai mare ocară a bietului om, s'a îndrăgit cu vătaful lui de curte, şi-i toacă starea fără mustrare de cuget".

— „Ciudat lucru! Dar ia spune-mi, cine este acel vătaf de curte?"

— „Este un oarecare Dinu Păturică, un opincar dela Săcueni şi un şiret de n'are pereche".

— „Dar bine, măi frate, cum s'a alăturat el pe lângă Postelnicul?"

— „A venit în curtea lui cu picioarele goale şi trenţăros; bietului om i s'a făcut milă de dânsul, l-a îmbrăcat, l-a dat la şcoală să înveţe carte grecească, l-a boerit şi l-a pus în husmet; iar el, drept mulţumire pentru toate aceste părinteşti faceri de bine, îi mănâncă starea şi-şi bate joc de cinstea lui".

— „Curios lucru! Dar bine, nu s'a găsit cineva să-i deschiză ochii şi să-l scape de această prăpastie spăimântătoare?"

— „Nu ştiu zău; ştiu însă că eu, unul, de aş fi dintre cei mai de aproape prieteni ai lui, tot n'aş cuteză să-i dau sfat în madeaua aceasta".

— „Şi de ce să nu-i faci acest bine?"

— „Pentrucă m'aş învrăjbi cu dânsul".

— „Nu înţeleg nimic".

— „Ascultă, măi frate; omul dacă apucă să cază la o patimă oarecare, poate să-l sfătuiască toată lumea, chiar Dumnezeu de ar veni şi i-ar zice să-şi vie în simţiri, el nu l-ar ascultà, ci va merge înainte, până ce va da în prăpastie".

Un mic sgomot ce veneà despre uşa teatrului, dete ocasiune unuia din spectatori a se ridicà după laviţă şi a privi în partea în care se aflau cei doi condicari. Acel om erà Postelnicul Andronache

Tuzluc; el auzise tot ce se vorbise de dânsul şi voind să cunoască mai bine pe acele două persoane, ce se ocupau de treburile sale, se servì de acea ocaziune, ca să-i poată privì în faţă.

CAPITOLUL XXIII.

Slugile boereşti.

Pe când floarea societăţii din Bucureşti petreceà în sala teatrului ascultând muzica lui Rossini şi privind magnificul fast al lui Caragea şi al copiilor săi, într'o cameră, alături cu sala teatrului, erau adunate toate slugile boiereşti şi aşteptau acolo ieşirea boierilor din teatru, ca să le ajute a se suì în butci şi a-i duce la casele lor.

Camera aceasta erà foarte spaţioasă şi mobilată cu paturi de lemn învelite cu rogojini. Un mangal de aramă, plin cu cărbuni aprinşi, slujeà de încălzit şi un felinar cu patru lumânări, spânzurat în mijlocul casei, procurà lumina trebuincioasă.

Intre slugi (feciori) există de mult timp un fel de ierarhie, întocmai ca cea din clasele boierilor; boier este marele Ban, tot boier este şi Pitarul, şi Şetrarul; dar Banul şi cei de seama lui şed la masă cu Vodă, pe când boierinaşii cei mici tremură de frig prin săli sau aprind ciubuce boierilor celor mari.

Feciorii depe la boierii cei mari plecând dela această regulă de distincţiune, ocupau în paturi locurile cele mai bune, iar ceilalţi şedeau unul lângă altul, înghesuiţi ca sardelele în butoaie.

Feciorul Banului X*** după ce umplù ciubucul stăpânului său şi se înfăşură în giubeaua îmblănită cu samur, tot a stăpânului său, se trântì în pat cu nepăsare şi se puse a fumà ca un *cadiu* [298]).

298. Numele judecătorilor turci.

Feciorul Vornicesei G*** întoarse maloteaua stăpâne-sei pe dos şi se îmbrăcă cu dânsa, apoi, după ce făcù un fel de pernă din şalul şi sangulìile ei cele de mare preţ, puse capul pe dânsele şi se lăsă în braţele somnului. Câţiva din feciori, ca să gonească urîtul, începură a jucà cărţi pe fundul işlicului Marelui Clucer T***, iar ceilalţi rămaseră câtva timp într'un fel de nemişcare amestecată cu o uşoară somnolenţă.

Ioniţă, — astfel se numeà feciorul Banului X*** — terminând fumarea ciubucului, tuşì de două-trei ori cu ifos boieresc, apoi zise celorlalţi:

— „Ştiţi una, băieţi? mie mi-e sete; cine face cinste?"

— „Eu", răspunse unul dintre feciori.

— „Bravo, Dumitrache, bravo! ai semne de procopseală", adaose Ioniţă vesel pentru aprobarea propunerii sale.

— „Are dreptate să facă cinste", zise un alt fecior cu aer de gelozie învederată.

— „Da de ce?"

— „E! e! Să trăiască stăpână-sa şi coconul Costache..."

— „Şi de ce să trăiască, spune-ne şi nouă?"

— „Pentrucă Dumitrache al dumneavoastră, Dumitrache ăl cu cinstea, este mijlocitorul lor, dar o să spargă dracu opincile, şi par'că văz pe Dumitrăchiţă al dumneavoastră bătut la *falangă* sau zdrobit cu *topuzul*" [299]).

— „Şi de unde ştii toate acestea?" întrebă Ioniţă.

— „Mă întrebi de unde ştiu? E! e! băeţi. Eu ştiu tot ce se vorbeşte prin casele boereşti; cunosc chiar cele mai ascunse sfaturi ale boierilor".

299. Bătae pe tălpi, mai înfricoşată decât *falanga* (ambele obişnuite pe vremea Fanarioţilor).

— „Dar bine, cum le afli toate acestea?"

— „Asta este *iuşchiuzarlâcul* meu".

— „Spune-ne şi nouă, cum faci tu de afli toate tainele boiereşti?"

— „Cât despre casa stăpânu-meu, ştiu tot ce se petrece într'însa; căci cum vine câte un boier strein sau altcineva, eu intru după dânsul şi ca să nu se bage de seamă şiretlâcul meu, uneori mă prefac că mut un scaun dela un loc la altul, alte ori netezesc macaturile pe pat, umplu ciubuce, sau pun apă proaspătă în *caramfile*[300]). In timpul acesta boierii vorbesc şi verzi şi uscate, fără să le treacă prin minte, că-i ascult; eu însă le bag toate la cap şi mă folosesc de dânsele la timp".

— „Ei bine, cu stăpânu-tău faci precum zici, dar cu cocoana lui?"

— „Mult mai bine; m'am împrietenit cu fata din casă şi-mi spune toate tainele stăpâne-si".

— „Bună şi aceasta; dar ia spune, cum afli tainele celorlalte case boiereşti?" Aci să te vedem!"

— „Mă duc în toate zilele la pivniţa dela Zlătari, unde găsesc pe toţi feciorii dela casele boiereşti; aduc numaidecât o *arămeasă*[301]) de vin chihlibăriu, şi dau câte un *ichilic*[302]) la toţi fraţii, apoi încep *havadişurile*; şi ştim cu toţii că în adunările noastre nu se vorbeşte decât de trebile altora. Eu fac ca filosoful; vorbesc puţin şi ascult mult, adică îmi fac capul *ceaslov* de *havadişuri*[303]), fără ca alţii să poată aflà ceva dela mine".

— „Ia spune acum, de unde ştii tu că o s'o paţă Dumitrache?"

300. Carafă, sticlă.

301. Arămeasa este măsura ocalei sau a jumătăţii de oca, făcută din tinichea sau din alt metal. (N. A.).

302. Ichilic se numeşte măsura de 50 de dramuri (N. A.).

303. Noutăţi (N. A.).

— „Ascultaţi! Astăzi m'am dus cu coconul la Mitropolie şi, după obiceiul meu, am intrat în cancelarie şi am auzit cu urechile mele pe Logofătul Mitropolitului luând *tacrir*[304]) vizitiului; ca mâine o să vedeţi şi pe nenea Dumitrache închis la Spătărie şi bătut la tălpi".

— „Pune-ţi pofta în cui, nene Tudorică, răspunse Dumitrache cu nepăsare. „Mi-am luat eu măsurile mele, adaose el. Cum oi duce pe *ciocoaica*[305]) acasă, îmi strâng catrafusele (bagajele) şi o apuc la sănătoasa".

— „Iar până atunci, să bem vinişorul care ni l-ai făgăduit", exclamară mai mulţi dintre feciori, lingându-şi buzele de pofta băuturii.

— „Da! da! să bem, de ce nu?" zise Dumitrache trântind pe pat un *dodecar*.

— „Iată, băeţi, din partea mea", adăogă el; „mai puneţi şi voi ceva, şi să-i tragem o mâncare de cârnaţi şi o băutură de vin, să ne ţiue urechile".

— „Aferim, Dumitrache, aferim!" exclamară toţi ciocoii deodată; apoi doi dintre dânşii, luând banii, se duseră să cumpere vin şi cârnaţi.

In fine aceste demoralizate slugi mâncară şi băură câtva timp, iar după ce se cam ameţiră de vin începură a petrece pe socoteala stăpânilor lor.

— „Ce am auzit, mă Gheorghe, că stăpânu-tău se ţine cu soră-sa? Adevărat este, mă, ori minciuni?"

— „Foarte adevărat; ba încă îi toacă starea mai rău decât o *tălaniţă*[306]) de cârciumă".

— „Dar stăpână-tău, cum merge cu cărţile?" zise Ioniţă, îndreptându-se către feciorul Vornicului I... F...

---

304. Interogatoriu.

305. Boierii numesc pe slugi ciocoi, iar slugile dau acest epitet boierilor (N. A.).

306. Prostituată.

— „Rău, nenişorule, rău de tot. A rămas sărac lipit; n'are nici cu ce să plătească *imiclicul*[307]) slugilor".

— „Dar bine, mă, ce a făcut atâta bănet ce i-a rămas dela tată-său?"

— „A dat tot în cărţi".

— „Da stăpână-ta, măi Tomo, cum merge?"

— „Foarte bine; în lume se arată că este cea mai *evlavioasă* muiere, par'că ar fi o călugăriţă; dar într'ascuns, joacă pe bietul cocon tontoroiul".

— „Ai, fugi d'aci, nu te crez!"

— „Crede ce-ţi spui eu; a prins-o alaltăeri cu Hatmanul Cărăbuş".

— „Ce spui, mă Tomo!... Ei, şi cum a prins-o?"

— „Coconul aflase de mult vicleşugurile ei şi se prefăceà că nu ştie nimic; ba încă a chemat pe Hatmanul Cărăbuş şi i-a zis să-i lase femeia în pace, căci la dimpotrivă, îi va face una de-l va pomenì cât va trăi".

„Hatmanul, luând toate acestea drept glume, îşi urma dragostea cu cocoana, ca şi mai înainte, dar o păţì cât se poate de bună".

„Coconul scoase vorbă afară că pleacă la o moşie, tocmai peste Olt; şi ca să se dea mai mult crezământ acestei născociri, chemă pe vizitiu, şi, faţă cu cocoana, îi poruncì să dea careta la neamţ s'o dreagă, să potcovească caii şi să ungă hamurile. Când toate acestea fură gata, poruncì să-i frigă un curcan, să-i cumpere icre, licurini şi ghiudenuri; umplu şi câteva clondire cu vin şi rachiu, şi le puse la *scatoalcă*[308]); în sfârşit făcù atâtea pregătiri încât nimeni nu se mai îndoià despre călătoria sa; iar după aceea se sui în caretă şi plecă. Cocoana, cum îl văzù ieşit pe

307. Porţia de pâine şi mâncarea ce se dă slugilor pe fiecare zi. (N. A.).
308. Lădiţă de pus clondire.

poartă, scrise un răvaș Hatmanului Cărăbuș, ca să vie îndată. Hatmanul venì și petrecù toată ziua în oftări și îmbrățișări; iar colea, pe la douăsprezece ceasuri[309]) se desbrăcă de hainele sale și se îmbrăcă cu antiriul de noapte al coconului; apoi după ce-și aprinse un ciubuc cu caimac, și trase dintr'însul de câteva ori, se suì în pat, lângă cucoana. Dumnezeu însă nu-i ajută, căci tocmai când erà dragostea mai mare se pomenì cu coconul în mijlocul iatacului cu un iatagan în mână, par'că ieșise din pământ. Bietul Cărăbuș înmărmurì de frică; iar cocoanii îi venì isterico. Coconul stete puțin pe gânduri, apoi zise: „Bine, măi Cărăbuș, astfel răsplătești tu prieteșugul și încrederea mea? Nu ți-am zis eu și mai deunăzi, să-ți bagi mințile în cap și să-mi lași nevasta în pace?... Nu răspunzi nimic? Așteaptă dar hoț de cinste căsnicească, că te-oi învăță eu minte!"

„Zicând aceste vorbe, deschise ușa puțin și începu să strige:

— „Gheorghe, Ioane, Iordache!..."

N'apucă să sfârșească și numaidecât veni vătaful, vizitiul și doi țigani.

— „Ce poruncești, cucoane", ziseră ei, intrând în casă, somnoroși și zăpăciți.

— „Luați pe coconașul ăsta și duceți-l în *sacnasiu*".

— „Numaidecât, cucoane".

Ei luară pe bietul Cărăbuș de subțioară și-l duseră *târâș-grăpiș* în *sacnasiu*.

Coconul, rămânând singur cu cocoana, încrucișă mâinile la piept și clătinând din cap îi zise:

— „Bune sunt astea, Elencuțo dragă? Asta este răsplătirea care-mi dai pentru strădaniile mele,

309. Opt și jumătate europenești. (N. A.).